

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE**

VÝVOJ OSOBNÍ IDENTITY U MIGRUJÍCÍCH ŽEN

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: sociologie – andragogika

Autor: Denisa Holcová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dušan Lužný, Dr.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Vývoj osobní identity migrujících žen*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne.

Podpis

Poděkování

Mé poděkování patří v první řadě prof. PhDr. Dušanu Lužnému, Dr. za rady a vstřícný přístup během vedení této práce. Dále také všem respondentkám, za jejich ochotu a důvěru sdělit své příběhy, protože bez nich by tato práce nemohla vůbec vzniknout.

Anotace

Jméno a příjmení:	Denisa Holcová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	sociologie – andragogika
Obor obhajoby práce:	sociologie
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Dušan Lužný, Dr.
Rok obhajoby:	2017
Název práce:	Vývoj osobní identity migrujících žen
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zaměřuje na téma vývoje osobní identity u žen migrujících do České republiky. Teoretická část práce se zabývá identitou jako pojmem, jejími změnami a identitou transnacionální. Dále seznámením s přehledem migračních teorií a představením zemí původu respondentek. Hlavní výzkumná otázka byla definována takto: Co nejvíce proměňuje osobní identitu žen migrujících do České republiky? Cílem práce bylo tedy charakterizovat činitele, které mohou ovlivňovat změnu identity u specifické skupiny jedinců, a to u migrujících žen. Empirické šetření bylo prováděno pomocí kvalitativního výzkumu, konkrétně pomocí narativních, předem strukturovaných rozhovorů. Ty byly realizovány se sedmi ženami, přicházejícími do České republiky z odlišných států. Šetření ukázalo, že vztah s rodinnými příslušníky, jež proces migrace neabsolvovali s migrantkou a vliv sociální skupiny jsou nejdůležitějšími vlivy.</p>
Klíčová slova:	ženská migrace, změny identity, transnacionalismus, Česká republika
Title of Thesis:	Changes of personal identity connected with female migration

Annotation:	<p>This thesis focuses on the Changes of personal identity connected with female migration to the Czech Republic. The theoretical part deals with identity as a concept, its progress and transnational identity. Further introduction with an overview of migration theories and the introduction of country of origin of the respondents. The main research question was defined as follows: What factors most transforming personal identity of migrant women in the Czech Republic? The aim was therefore to determine if the identity of migrants is affected of the migration process. Empirical research was conducted using qualitative research, specifically through the narrative, pre-structured interviews. They were made with seven women coming to the Czech Republic from different states. The research has shown that the relationship with family members who have not completed the process of migration with migrant and affect social groups are the most important factors.</p>
Keywords:	female migration, change of identity, transnacionalism, Czech Republic,
Počet literatury a zdrojů:	39
Rozsah práce:	50 s. (72 691 znaků s mezerami)

Obsah

ÚVOD.....	8
1 OSOBNÍ IDENTITA	10
1.1 Definice pojmu	10
1.2 Proměny osobní identity	11
1.3 Transnacionální identita a transnacionální rodina	13
2 MIGRACE	16
2.1 Definice pojmu	16
2.2 Migrační teorie	18
2.2.1 Nová ekonomie migrace	19
2.2.2 Teorie segmentovaného (dvojího) pracovního trhu.....	19
2.2.3 Teorie světového systému.....	20
2.2.4 Teorie migračních systémů	20
2.2.5 Teorie migračních sítí a transnacionálního prostoru	21
2.2.6 Teorie kumulativní příčinnosti a institucionalismus	21
2.2.7 Teorie klientelistické politiky a „antipopulistická norma“	22
2.3 Země původu respondentek.....	22
2.3.1 Čína.....	22
2.3.2 Japonsko.....	23
2.3.3 Kazachstán.....	23
2.3.4 Moldavsko	24
2.3.5 Rusko.....	24
2.3.6 Slovensko	25

2.3.7	Ukrajina	25
3	METODOLOGIE VÝZKUMU	27
3.1	Cíl výzkumu.....	27
3.2	Výzkumná otázka.....	27
3.3	Design výzkumu.....	28
3.4	Sběr dat	28
3.5	Účastníci výzkumu a vstup do terénu.....	29
3.6	Analýza dat	30
3.7	Kritéria kvality výzkumu	31
4	VÝSLEDKY ANALÝZY DAT.....	33
4.1	Důvody migrace a příprava na cestu	33
4.2	Přijetí a konflikty	36
4.3	Rodinné vazby	39
4.4	Rodina a její význam.....	40
4.5	Změny ve vývoji osobní identity.....	41
	DISKUZE.....	44
	ZÁVĚR.....	45
	LITERATURA A ZDROJE	47

ÚVOD

Za jeden z nejpravdivějších citátů se dle mého názoru dá označit ten od Jana Wericha, a sice „Když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl a když kouká, aby byl, a je, tak má být to, co je, a nemá být to, co není, jak tomu v mnoha případech je.“ Přetvářka, či hraní si na někoho jiného, se však nemusí vždy skrývat za tím, že se někdo zdá být jiným, než býval. Důvodů pro změny chování a identity je nespočet.

Já jsem si vybrala toto téma z toho důvodu, že mě zajímalo, jak velká změna pro člověka nastane po přestěhování se do jiné země. Cílem mé práce je tedy charakterizace činitelů, které mohou ovlivňovat změnu identity u specifické skupiny jedinců, a to u migrujících žen. Právě migrace žen se stává zvláštní oblastí, jež je úzce spjata s tématem transnacionální migrace. Východiskem pro tuto bakalářskou práci je předpoklad, že osobní identita se razantně nepřeměňuje, jsou-li rodinné vztahy s jedinci, zůstávajícími v zemi původu nenarušené, či posílené. Výzkumná otázka je definována takto: Co nejvíce proměňuje osobní identitu žen migrujících do České republiky?

První část práce, která je částí teoretickou, je rozdělena na dvě kapitoly. Kapitola s názvem Identita představuje definici tohoto pojmu, pro pochopení a vzhled do tématu práce. Též teoreticky nastiňuje možnosti změn ve vývoji osobní identity. Poslední částí kapitoly je seznámení s pojmy transnacionální identity a transnacionální rodiny, z důvodu provázanosti této problematiky s tématem ženské migrace. Druhá kapitola je věnována migraci. Na úvod jsou definovány základní pojmy a následuje výčet migračních teorií, vzhledem k tématu práce není opomenuta ani teorie migračních sítí a transnacionálního prostoru. Poslední části teoretického bloku jsou soustředěny na představení zemí původu migrantek.

Následující empirická část práce se věnuje samotnému výzkumnému šetření. To bylo realizováno formou kvalitativního výzkumu, jelikož jsem se obávala přílišné redukce informací při použití výzkumu kvantitativního. Cíli, výzkumné otázce, designu výzkumu, sběru dat, účastnicím šetření, vstupu do terénu, analýze dat i kritériím kvality výzkumu je věnována metodologická část. V poslední kapitole, která se zabývá samotnou interpretací získaných dat, nechybí propojení výsledků šetření s teoretickou částí práce. Ta je členěna do podkapitol, zabývajících se důvody migrace, přípravou na cestu, prvními dojmy z přijímající země, konflikty, rodinou a jejími vazbami, vlivem náboženských tradic, prostředí, sociální skupiny a možnostmi vlivu krizových situací.

1 OSOBNÍ IDENTITA

Změny v moderní společnosti jsou hlavním důvodem, proč se identita stává sociologickým tématem. Právě kvůli změnám ve společnosti dávají současní autoři zabývající se touto problematikou, důraz na to, že sociální identita je proces a konstrukt neustále se měnící v důsledku interakce s okolím. Budeme-li se věnovat pojmu identity, ať už obecně, či konkrétně identitou sociální, neobejdeme se bez operacionalizace tohoto pojmu. I přesto, že se může zdát, že se pojem identity vyskytuje převážně v psychologických publikacích, má co dočinění i se sociologií. Rozlišování mezi identitou globálně a identitou sociální, nepovažuje například Jenkins (1996, s. 4) za nezbytné – podle něj, jsou „všechny lidské identity v určitém smyslu sociálními identitami“.

1.1 Definice pojmu

Nalezení jedné jediné definice jakéhokoli pojmu je takřka nemožné, výjimku netvoří ani pojem identity. Giddens (1999, s. 550) však nabízí jednu z těch jednodušších – „identitou rozumíme typické rysy jedince nebo skupiny, obvykle podmíněné sociálními charakteristikami“. S definicí sociální identity přichází i Turner (1999, s. 8), podle nějž je sociální identita považována za „aspekt sebepojetí jedince založený na jeho členství ve skupině; sebedefinice jedince ve vztahu ke členství k nějaké sociální skupině se spojenými hodnotovými implikacemi a emočními významy“.

Macionis a Plummer (2002, s. 167) zmiňují fakt, že „vymezujeme naši společnou identitu a podobnost s jedněmi, zdůrazněním rozdílů mezi námi a těmi druhými.“ Určuje tedy jak to, jaký člověk je, tak to, jaký není v závislosti na faktorech, jakými jsou čas a místo. Ty jsou důležité při určování toho, které podstatné rozdíly, jež definují společnou identitu, bude společnost vnímat jako klíčové. Můžeme tedy říci, že charakterizuje nejen to, jaký člověk

je, ale i to jaký není. Čas a místo jsou přitom rozhodující při určování toho, co bude společnost považovat za podstatné rozdíly definující společnou identitu.

Jak píše Szaló (2003, s. 15), čerpající z Bergera a Luckmanna, identita není inherentní vlastností jedince, ale spíše konstruktem utvořeným jazykem a věděním. „Identita tedy neexistuje sama o sobě, ale vždy musí být vytvářena.“ Stává se tedy formou vědění, která je produkována aktem označování. Dle Bačové (2003, s. 201) je vyjádření osobní identity závislé i na tom, jak identifikovatelný je jedinec ve svém prostředí. Z toho plyne, že není možné nebrat v potaz smysl jednání jedince ve vztahu k ostatním, ani význam, který daný jedinec svému příběhu přikládá.

Osobní identita tedy vyplývá jak z vlastního pojetí sebe sama, tak z toho, jak na nás pohlíží naše okolí. Jsou to ty typické rysy jedince, které se neustále mění, vyvíjí a konstruuje v souvislosti s různými životními situacemi, ve kterých se jedinec ocitá. Kategoríím, které ovlivňují vývoj osobní identity se věnuje následující podkapitola.

1.2 Proměny osobní identity

Touha po změně nastane v průběhu života nejspíše u každého z nás. Ne u všech se nutně musí jednat i o změnu prostředí, tedy o změnu geografickou. Berger (2003, s. 92) však poukazuje na souvislost mezi zmíněnou geografickou a sociální mobilitou společnosti a jejím nárůstem, a změnou identity jedince. Ať už člověk touží po změně z jakéhokoli důvodu, účelem je zaplnění prázdnoty. V tomto případě hovoříme o tzv. *modelu nedostatku*. V opozici k němu je *model vybití*. Ten lze přiřadit naopak k jedincům, kteří cítí, že je na ně vyvíjen určitý tlak, a proto hledají nějaké východisko pro odreagování se. Budeme-li vycházet z toho, co jsme si zmínili v úvodu, tedy že identita je neustále se měnící struktura ovlivňovaná různými vlivy, potom

i změna prostředí v důsledku geografické mobility vede ke změnám a utváření identity jedince.

Člověk se může utvářet a identifikovat interakcí s jiným člověkem, či skupinou osob. Již jedna z klíčových postav symbolického interakcionismu, George Herbert Mead (1967), přisuzoval důležitou roli právě druhým osobám, které nazývá *významnými druhými*. Právě od těch jedinec přejímá vzorce chování, jednání, postoje a názory, a to nápodobou. Nemusí se nutně jednat o členy nejbližší rodiny, i když Ti jimi bývají nejčastěji. I podle Weinreicha (1980, In Bačová, 2008, s. 117) se podílejí na formování identity jedince jiní lidé. A to díky tzv. *empatické identifikaci*, přičemž jedinec vnímá podobné rysy své a osobností v jeho okolí, či pomocí tzv. *idealistické identifikace*, a to ať pozitivně, kdy se snaží připodobnit k jinému jedinci, nebo negativně, kdy je cílem se od něj co nejvíce odlišit. Dle Roubala (2009) se to, jak jedinec nahlíží sám na sebe může radikálně změnit. Tedy, že takové jednání, které dříve vnímal jako smysluplné a významné, může být za nové okolnosti ve sporu se způsobem, jak na sebe nyní pohlíží.

Krizová událost se může stát příčinou změny identity a mít dlouhodobý, či trvalý důsledek. Podle Hrdé (2011, s. 102) je „podstatou řešení takové obtížné situace využití svého pragmatického jednání.“ Avšak i úspěch může být zdrojem přeměny identity. Dle studie současných trendů o proměnách osobní identity ve spojitosti s dosahováním cílů Kaplana a Fluma (2010, s. 38), se nejen zvyšuje sebevědomí jedince po dosažení cíle, ale dochází i k ovlivnění samotného vývoje a posílení motivů, jenž ulehčují proces adaptace, ať už ve fyzickém, nebo sociálním prostředí.

Jak bylo zmíněno výše, změna prostředí, ať už za účelem studia nebo perspektivní pracovní nabídky, může vyvolat změnu osobní identity. Podle Hrdé (2011, s. 105) osobní identita jedince přijde do stavu deziluze, což

znamená zpřetrhání vazeb jazykových i historických. Pokud je navíc jedinec sám, ať už nedobrovolně nebo z vlastní vůle, kdy nechce navazovat nové sociální vztahy, a nedostává se mu tedy uspokojení emocí, dostává se do psychicky nepříznivé situace, která stavu deziluze nepřidává.

Můžeme tedy konstatovat čtyři hlavní kategorie vlivů na přeměnu osobní identity jedince. První z nich, ne však z hlediska důležitosti, jsou významní druzí. Interakce s ostatními jedinci může ovlivňovat a utvářet osobní identitu, ať už se jedná o připodobňování se, či naopak snahu odlišit se. Další kategorií je zásadní životní událost. Což může být jak mimořádný úspěch, tak krize. Neopomenutelnou kategorií je i změna geografická, která je při charakteru tohoto šetření zřejmá. Nutno však podotknout, že tento přechod s sebou nese i možnou změnu kulturního prostředí. Právě ta může být činitelem přeměny identity. Ukojení potřeby začlenění se, také ovlivňuje vývoj identity jedince, stejně tak, jako její nenaplnění.

1.3 Transnacionální identita a transnacionální rodina

O fenomén přistěhovalců, žijících a začleněných na území různých států souběžně, se začali zajímat historikové, politologové, především však antropologové a sociologové, již v devadesátých letech dvacátého století. Tento fenomén, či novou formu migrace, nazvali transnacionální. Specifické pro tento typ migrace je to, že „když migrující překračují státní hranice, nezanechávají za sebou svůj původní domov úplně. Spíše naopak, vytvářejí a udržují přeshraniční ekonomické, politické a kulturní vazby, které propojují jejich původní a nové domovy“ (Szalo, 2007, s. 23-25).

Transnacionální identity, tedy identity transmigrantů, nabízí možnost paralely dvou nebo více domovů či národních identit. Což znamená, že tyto identity „mohou mít vysoce partikularistický charakter, nemusí přesahovat národní, etnické a náboženské identity, tyto jedinečné identity pouze

propojují do souběžně existující konstelace vztahů transnacionálních sociálních polí“ (Szaló, 2007, s. 114). Bylo by zřejmě mylné, pohlížet na každodenní život transmigranta, jako na dvě oddělené oblasti, tedy na tu spjatou s místem původu, a tu nynější, spojenou s přijímající zemí. „Životní svět transmigrantů není ve skutečnosti tvořen ani původním domovem, ani domovem novým, nýbrž transnacionálním sociálním polem vznikajícím jako nedomyšlený důsledek každodenních praktik propojování původního a nového domova“ (Szaló, 2007, s. 116).

Už jen samotný pojem transmigrant je dáván do protikladu s označeními, jako je přistěhovalec či tzv. zahraniční dělník. Přistěhovalec, je vnímán, jako ten, jež se zřekl svého původního způsobu života za účelem nalezení nového domova a nyní jej čeká obtížný proces přizpůsobení se novému. Na druhé straně zahraniční dělník přijíždí na předem naplánovanou danou dobu s vidinou pracovní příležitosti, nikoli budování nového domova. Z toho plyne, že pro transmigranty, jakožto nový typ přistěhovalců, je výše zmíněné označení neodpovídající. Jako transmigranty tedy označujeme „přistěhovalce, kteří vytvářejí a udržují rodinné, hospodářské, náboženské, politické a jiné formy sociálních vztahů napříč hranicemi národních států“ (Szaló, 2007, s. 117-118).

Pojem transnacionální identity nelze podle Szala (2007, s. 125-126) uchopit jako národní a etické identity. Je to tedy analytická kategorie, která dovoluje pojetí procesu, kde daní přistěhovalci nejsou ochotni tolerovat státní, ale ani hegemonní klasifikační hranice, které by vyčlenily jejich identitu a aktivity politického rázu. Transmigranti se tedy nedistancují od svého místa původu, naopak se hrdě hlásí k příslušnosti ke dvěma domovům.

Transnacionální rodina není žádnou novinkou posledních let. Dekolonizace, jež nastala po druhé světové válce, s sebou nesla mužskou migraci. Tím docházelo k rozpadu rodiny v tradičním smyslu a k začátku fungování rodiny na dálku, včetně udržení silných vazeb (Gardner, Grillo, 2002, s. 181). Dnes už není takovou raritou ani vycestování žen. Migrace jedinců, ať už žen či mužů, či celých rodin nastává mnohdy z důvodů politické nestability, nicméně vazby s rodinným příslušníky neochabují, ba naopak. Tyto rodiny dokazují, že i přes odlišnou geografickou oblast působení, mohou vytvářet mnohem větší pocit kolektivní péče a soudržnosti než ty rodiny, jež mají všechny členy ve stejném národním státě (Bryceson, Vuorela, 2002, s. 3).

Pod pojmem transmigranta, si tedy lze představit jedince, který opouští svou rodnou zemi, aniž by se však zříkal svého původního domova, rodinných vztahů a kontaktů. Ba právě naopak, snaží se o propojení přijímající země se zemí původu, včetně udržení veškerých vazeb. Překračují tedy nejen své teritoriální, ale i kulturní hranice.

2 MIGRACE

Pohyb. To je první synonymum, které nejspíš většině lidí vyvstane na mysl při pojmu migrace. Konkrétních definicí pojmu migrace nalezneme nespočet. Takové znění například nalezneme na webových stránkách Ministerstva vnitra České republiky: „Migrace je přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních“ (MVČR).

2.1 Definice pojmu

Pro potřeby naší práce je nicméně vhodnější definice z Velkého sociologického slovníku, kde se uvádí, že „sociologie věnuje pozornost hlavně motivům migrace a dopadům migrace na lokální sociální a profesní strukturu, na požadavky bydlení, pracovních příležitostí, vzdělávacích zařízení, zdravotnických služeb. Spolu se sociální a kulturní antropologií studuje též vliv migrace na životní styl, uchovávání či narušování tradic a obyčejů, intervenci příbuzenských svazků do migrace apod. Zabývá se také možnostmi a účinností regulace migrace a jejím vztahem k sociální politice, populační a natalitní politice“ (Linhart, Petrušek, Vodáková, Maříková, 1996, s. 628).

Matoušek (2013, s. 344) vytváří typologii migrantů, dle způsobu přijetí a získaného statusu pobývání v dané zemi:

- A. Legálně přijatí imigranti: Od této skupiny je očekáváno, že se jednotlivě či s rodinou, natrvalo usadí v přijímající zemi. Tato migrace probíhá dle platných zákonů přijímací země.
- B. Legálně přijatí dočasní imigranti: Do této skupiny spadají pracovníci dojíždějící do zaměstnání a překračující hranice státu,

pracovníci mezinárodních organizací, kteří práci vykonávají v zemi jiné, než je jejich rodná a studenti.

- C. Ilegální imigranti: Tato skupina zahrnuje imigranty, kteří se zdržují na území jiného státu bez žádoucího povolení nebo zde přetrvávají i po uplynutí doby platnosti legálního víza.
- D. Žadatelé o azyl: V této skupině nalezneme imigranty, kteří vstupují na území jiného státu za účelem získání mezinárodní ochrany.
- E. Uprchlíci: Imigranti z této skupiny jsou povinni prokázat opodstatněnou obavu o svůj vlastní život, z důvodu pronásledování kvůli jiné náboženské, rasové, či politické příslušnosti. Těmto imigrantům bývá přidělován status mezinárodní ochrany.

Migraci lze dělit, na různé druhy migrací, jež jsou svými charakteristikami shrnuty do migračních teorií, kterým bude věnována také další část práce, ale i na dva typy podle dobrovolnosti. Brettelová a Hollifield (2000, s. 50) jsou zastánci toho názoru, že ostré hranice mezi těmito dvěma typy nejsou, neboť každá migrace v sobě nese jak prvky svobodného rozhodnutí člověka k migraci, tak tlaku okolí. Za nucenou migraci, jak je nedobrovolná migrace také někdy nazývána, je považována ta migrace, která je přímo v rozporu s rozhodnutím migrujícího, ať už se jedná o evakuaci, či o vyhoštění ze země.

Současná migrace vykazuje jisté klíčové trendy. Globalizace migrace, kvantitativní nárůst migrace nebo různorodost v typech přicházejících imigrantů, všechny uvedené faktory zvyšují tlak a nároky na vládu přijímající země, z důvodu zkvalitnění migračních programů a kontroly migračních proudů. Také dochází k politizaci migrace, tedy ke zvýšené kooperaci vlád jak přijímacích a vysílajících zemí, tak i zemí tranzitních.

Nebo k proliferaci migračních přechodů, kdy se z imigračních zemí stávají země emigrační a naopak (Castles, Miller, 2009, s. 10–12).

V neposlední řadě potom dochází k feminizaci migrace, již je podstatnou částí věnována tato práce. S tímto pojmem přicházejí, již zmínění autoři, Castles a Miller (2009, s. 12), Žen migrantek nejen přibývá, ale je změněn i jejich post v tomto procesu. Role doprovázejícího partnera se dnes otáčejí a impuls k migraci za lepší práci přichází právě od žen (Haour-Knipe, 2008, s. 10-11). Fenomén feminizace migrace byl podpořen zprávou Průchod k naději: Ženy a mezinárodní migrace z roku 2006 Populačního fondu OSN. Zde pokrývají ženské migrantky více než 50 % veškerého migrujícího obyvatelstva, tedy přes 95 milionů žen. Procentuální rozdíl je znát v porovnání jednotlivých kontinentů, avšak výrazný nárůst je znatelný ve všech (OSN, 2006).

Migrace obyvatel znamená pohyb lidí z jedné oblasti do druhé z rozdílných důvodů. Lze rozlišovat mezi pěti typy migrantů dle získaného statusu. Dále je možné hovořit o dvou typech migrace z hlediska dobrovolnosti a o současných trendech. Z hlediska tohoto výzkumu je nezbytné zmínit trend feminizace migrace.

2.2 Migrační teorie

Migračních teorií je celá řada. Pro potřeby práce si zde uvedeme rozdělení do osmi skupin, jež se v různých literaturách, s menšími úpravami, objevuje nejčastěji. Je důležité zmínit fakt, že uvedené teorie jsou komplementární povahy, tudíž se doplňují, či poukazují na jiný aspekt věci, nejsou spolu však ve sporu. Seřazení jednotlivých skupin není náhodné, následující teorie na předchozí reagují či odkazují.

1.1.1. Neoklasická ekonomie

„Migrace jako důsledek nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na pracovním trhu“ (Barša, Baršová, 2005, s. 267). Touto větou autoři uvádí neoklasickou ekonomii, migrační teorii, jenž byla prosazována v šedesátých letech 20. století. Teorie je vysvětlována pomocí modelu *Push and pull*, tedy faktoru popudu (push) a faktoru přitahování (pull). Kupříkladu dělníka z chudší země láká odjezd za prací do země bohatší za vidinou vyšší mzdy. Pro zaměstnavatele z bohatší země je levnější pracovní silou, neboť je ochoten pracovat za menší odměnu než domácí pracovníci. Autoři však uvádí několik nedostatků této teorie. Předně, ne vždy migrují jedinci z chudých do bohatých zemí, a za další, teorie nezahrnuje absolutní příjmy.

2.2.1 Nová ekonomie migrace

V reakci na druhý argument se objevuje nová ekonomie migrace, která si za migrující objekt klade rodinu, nikoli pouze samotného jedince, jako teorie předchozí. Z toho vyplývá i jiné nastavení hodnot a důvodů pro migraci. Nejedná se tedy již pouze o čistý kalkul, kdy se jedinec snaží získat vyšší finanční ohodnocení, nýbrž o zajištění celé rodiny. Jde tedy nejen o zlepšení rodinné finanční situace, ale i o získání jistot a eliminaci rizik, jakým může být právě například chudoba. Avšak i zde narazili autoři na nedostatky, a to na nezahrnutí migrace celých rodin a nezohlednění poptávky přijímajících zemí. A jako reakce na tento nedostatek, kdy autor nezohledňuje fakt, že poptávka neodpovídá nabídce, vznikla nová migrační teorie (Castles, Miller, 2009, s. 24).

2.2.2 Teorie segmentovaného (dvojího) pracovního trhu

Tou je teorie segmentovaného, dvojího, pracovního trhu. Ta poukazuje na fakt, že „z pracovních trhů společnosti se vyděluje zvláštní segment pracovních míst s nízkým sociálním statusem a bez příležitosti k vzestupné sociální mobilitě, tzv. dead-end-jobs“ (Barša, Baršová, 2005, s. 270). Právě tato pracovní místa nejsou obsazena domácí pracovní silou, a

tudíž vznikají volné pracovní pozice i při vysoké míře nezaměstnanosti. Tím, že přistěhovalci nejsou nespokojeni s nižším statusem v hostitelské zemi, jelikož jejich zahraniční příjmy jejich sociální postavení v domácím prostředí zvyšují, stávají se tak nejvhodnějšími adepty na obsazení těchto pozic (Castles, Miller, 2009, s. 25).

2.2.3 Teorie světového systému

Počátkem devadesátých let 20. století se rozvíjí teorie světového systému, kterou autoři doprovází dodatkem „Migrace jako součást procesů kapitalistické akumulace, která těží z nerovnosti mezi rozvinutým jádrem a zaostalou periferií“ (Barša, Baršová, 2005, s. 272). Teorie má za základ tok kapitálu z již zmíněného rozvinutého jádra do zaostalých periferií. Nabourání se do zemědělsky orientovaných okrajů narušuje dosavadní společenské vazby, ať už sociální, kulturní či ekonomické. Tím dochází ke vzniku nových vazeb s jádrovými oblastmi. „Vztah jádro-periferie vyvolává obousměrný migrační tok, kdy periferie přitahuje nejrůznější druhy expertů a centra nekvalifikovanou pracovní sílu, ale též kvalifikované pracovníky do dynamicky se rozvíjejících profesí moderní ekonomiky“ (Drbohlav, Uherek, 2007, s. 137). S předešlou teorií dvojího trhu se shoduje v poptávce po nekvalifikované pracovní síle.

2.2.4 Teorie migračních systémů

S Teorií migračních systémů, kterou autoři uvádějí jako další samostatnou teorii, se v jiných literaturách můžeme setkat pod označením doplňková teorie pro teorii světového systému. V obou případech je migrace brána jako nedílná součást historicky vytvořených systémů směny ekonomické nebo politické. Barša a Baršová (2005, s. 274) pro vysvětlení uvádějí příklad migračního systému jihovýchodní Asie. Zde se periferní země, jako například Filipíny, soustředí na dodání nekvalifikované pracovní síly do ekonomicky vyspělých oblastí, tedy převážně do zemí označovaných jako

tzv. jihovýchodoasijských tygři. Ekonomický význam této směny je zřejmě nejvýraznější, nikoli však jediný. Nemale významové rysy jsou i etnické a rasové, spojené s rozdílným statusem a stylem života, kdy se právě migrací zvýrazňují rozdíly a nerovnosti mezi oběma skupinami (Barša, Baršová, 2005, s. 274).

2.2.5 Teorie migračních sítí a transnacionálního prostoru

Dosud zmíněné teorie se převážně zabývaly důvody migrace, následující teorie migračních sítí a transnacionálního prostoru, se zaměřuje na způsoby udržení a reprodukci migrace. Důležitým pojmem je zde migrační síť, kterou můžeme definovat jako soustavu osobních vazeb propojující migranty současné s dřívějšími, a zároveň s nemigranty ve vysílajících i přijímajících zemích díky rodinnému poutu, přátelství nebo na základě společného původu. Počet společenských vazeb je měřitelný hodnotou sociálního kapitálu jedince, jenž potřebuje migrant k získání nejlepšího možného zaměstnání a co nejhladšímu průběhu migrace, ať už po stránce logistické, ekonomické či psychologické (Barša, Baršová, 2005, s. 275-276).

2.2.6 Teorie kumulativní příčinnosti a institucionalismus

Migrace jako důsledek změn zapříčiněných migrací je podtitulek pro teorii kumulativní příčinnosti a institucionalismus. Tato teorie vychází z konceptu kumulativní příčinnosti Gunnara Myrdala, kdy mechanismy, jako je například sociální síťování, spadající právě pod výše zmíněný pojem kumulativní kauzality, předpokládají, že „určitý proces zapříčiní jistou změnu v prostředí, která zpětně udržuje či posiluje tento proces“ (Barša, Baršová, 2005, s. 276). Změny mohou být jak na nabídkové straně migrace, jako je například utváření migračních sítí, tak na poptávkové straně, třeba změny sociálního statusu nebo vytváření segmentovaného pracovního trhu. Změny, které se již odehrály, jsou těžko změnitelné. Institucionalismus užívá

konceptu kumulativní příčinnosti pro analýzu institucí, jež vznikají v důsledku migrace. Instituce sloužící pro usnadnění příchodu jedince do hostitelské země jsou dvojí, a to legální a ilegální. Ilegální instituce provozované soukromými osobami zprostředkovávají své služby s poplatkem, legální organizace, jako jsou nevládní a mezinárodní organizace, jsou financovány z grantů či dobročinných sbírek (Jennissen, 2007, s. 22).

2.2.7 Teorie klientelistické politiky a „antipopulistická norma“

Poslední teorií, která bude uvedena, v tomto výčtu je teorie klientelistické politiky a „antipopulistická norma“. Tato teorie se opírá o Wilsonův koncept klientelistické politiky, která může být formou imigrační politiky, kdy se využívá dvoustranného vlivu, kde malé organizované skupiny, které mají intenzivní zájem na dané politice, rozvíjí blízký pracovní vztah s úředníky, kteří nesou zodpovědnost za tuto politiku. Tzv. antipopulistická norma, která doprovází v této teorii klientelistickou teorii, se stala „součástí kultury liberálních elit v důsledku vyrovnávání se se zkušenostmi nacismu, kolonialismu a rasové segregace“ (Barša, Baršová, 2005, s. 278). Jedná se tedy o jakýsi obranný mechanismus vycházející a zakotvený v liberální ústavě většiny západních států.

2.3 Země původu respondentek

V následující podkapitole si představíme obecné charakteristiky zemí původu tázaných respondentek. Uvedené informace budou užitečné pro analýzu rozdílu kulturního prostředí země vysílající a přijímací, jako možnosti ovlivnění vývoje osobní identity migrantek.

2.3.1 Čína

Čínská lidová republika, která je nejlidnatější zemí světa, drží i další „nej“, a to v počtu sousedních států, má jich totiž čtrnáct. A to s Indií,

Pákistánem, Afghánistánem, Tádžikistánem, Kyrgyzstánem, Mongolskem, Severní Koreou, Vietnamem, Laosem, Myanmar, Bhútánem, Nepálem a ze námi zkoumaných zemí s Kazachstánem a Ruskem. Čínská lidová republika je vedena Komunistickou stranou Číny, a tak ani náboženství nezůstává zcela volné. Tolerována jsou právě ta náboženství, která nejsou v rozporu se stranou, naopak ta, jenž se nepodřizují Komunistické straně Číny, jsou pro jejich stoupence hrozbou. Masová represe, perzekuce, zabíjení ani cenzura informací nejsou v Číně výjimkou (MZV Čína).

2.3.2 Japonsko

Země vycházejícího Slunce, jak bývá Japonsko nazýváno, je ostrovním státem východní Asie. Ve statistikách je Japonsko označováno jako stát s prakticky nulovým procentem nevěřících. Je však nutné rozlišovat mezi pravidelně praktikujícími a těmi, kteří pouze dodržují určité tradice. Raritní je však v tom ohledu, že mnoho obyvatel se hlásí k oběma náboženstvím, která v Japonsku převládají, tedy jak k šintoismu, tak k buddhismu. Složení obyvatel Japonska je téměř stoprocentně homogenní, necelá 2 % obyvatel tvoří skupina lidí ze zahraničí, přicházející převážně za prací. Tato asijská ekonomická velmoc je známá také pro svůj silně tradiční ráz (MZV Japonsko).

2.3.3 Kazachstán

Územně největším vnitrozemským státem je, i přes nerovnoměrné a spíše řídké osídlení, prezidentská republika Kazachstán. Stát střední Asie, jenž malou částí zasahuje i do Evropy, sousedí s pěti státy: Turkmenistánem, Uzbekistánem, Kyrgyzstánem, Čínskou lidovou republikou a Ruskem. Podrobnější informace o Rusku jsou uvedeny níže ve výčtu zastoupených zemí. Oproti například Slovensku, má Kazachstán takřka nulové zastoupení občanů, kteří nevyznávají žádné náboženství. Dle dostupných informací se převážná část obyvatel, tedy 69 % obyvatel, hlásí k sunnitskému islámu

a 28 % kazašského obyvatelstva jsou pravoslavní křesťané. Kazaština, která je úředním jazykem země, patří do altajské jazykové rodiny, konkrétně k turkickým jazykům. Příslušnost rodného jazyka k odlišné jazykové rodině, může být velkou bariérou pro začlenění do společnosti hostitelské země (MZV Kazachstán).

2.3.4 Moldavsko

Moldavsko, země ležící mezi Rumunskem a Ukrajinou, vznikla samostatně roku 1991 po odtržení od Sovětského svazu. Úředním jazykem je rumunština, nikoli moldavština. Ta byla totiž považována za rumunský dialekt, a tudíž nemohla být oficiálně uznána úředním jazykem. Moldávie, jak bývá stát Moldavsko často chybně nazýván, je označení pro historické území mezi řekou Dněstr a Karpaty. Je na něm rozloženo nejen Moldavsko, ale i Ukrajina a Rumunsko. Co se týká náboženského vyznání, 90 % obyvatelstva se hlásí k pravoslaví. Data dostupná z posledního validního sčítání lidu v roce 2004 ukazují, že „kolem 80 % obyvatel pravoslavného vyznání přísluší k moskevskému patriarchátu a jen cca 20 % k rumunsko-jazyčné besarabské metropoli“ (MZV Moldavsko).

2.3.5 Rusko

Od Moldavska, přejdeme k největšímu státu světa, tedy Rusku. Ruská federace svou rozlohou o 17 102 345 km² pokrývá takřka celou severní Asii a část východu Evropy. Kromě již zmíněné Ukrajiny a Kazachstánu jsou přímými sousedními státy Norsko, Finsko, Estonsko, Lotyšsko, Bělorusko, Gruzie, Ázerbájdžán, Čína a Mongolsko. Dle sčítání v roce 2012 se k pravoslavnému křesťanství, nejrozšířenějšímu náboženství Ruska, hlásilo přes 42 % populace. Dalším významným náboženstvím, stejně jako v Kazachstánu, je sunnitský islám, ke kterému se hlásí necelých 7 % obyvatel, převážně etnických skupin Kavkazu ve spojení s turkickými národy. Nutno též podotknout, že Rusko je dlouhodobě pozorováno pro důvodná

podezření z omezování lidských, občanských a politických práv a svobod, a to jak ostatními státy, tak médii a nevládními organizacemi (MZV Rusko).

2.3.6 Slovensko

Slovenská republika, vnitrozemský stát ve střední Evropě, je jedním ze sousedních států České republiky, a kromě ní sousedí také s Maďarskem, Rakouskem, Polskem a Ukrajinou, které byl také věnován prostor v této kapitole. Dle údajů z roku 2010 se necelých 69 % populace hlásí k římskokatolické církvi, což ji činí majoritním náboženstvím. 13 % slovenského obyvatelstva uvedlo, že se nehlásí k žádné náboženské tradici. Slovensko je z uvedených zemí České republiky nejbližší, z geografického i historického hlediska. Nasvědčuje tomu mimo jiné fakt, že čeština je stále, i po letech rozpadu Československa, brána jako neoficiální úřední jazyk země (MZV Slovensko).

2.3.7 Ukrajina

Pro svůj starobylý ráz bývá označováno město Kyjev matkou ruských měst. Je však zároveň největším a hlavním městem Ukrajiny. Ta se nachází na východě Evropy a sousedí s Ruskem, Moldavskem, Rumunskem, Maďarskem, Slovenskem, Polskem a Běloruskem. Dle statistik se dá náboženská příslušnost na Ukrajině sledovat takřka geograficky. Z celkových 60 % populace, kteří se hlásí k náboženství, převážně pravoslavnému křesťanství, je většina územně spjata se západem země, kdežto v průmyslově zaměřených oblastech se obyvatelé hlásí k ateismu. Jak judaismus, tak islám, mají v ukrajinské historii zakotvenou tradici, avšak v dnešních dnech jsou zcela menšinovými náboženstvími, statisticky zastávají necelá 2 % dohromady (MZV Ukrajina)

Země původu respondentek jsou uvedeny především pro představu velikosti země, ze kterých dané respondentky prochází, a také z důvodu

znázornění příslušnosti k náboženské tradici. Náboženské založení nové země by mohlo být společně s geografickou změnou prostředí jedním z vlivů na přeměnu a vývoj osobní identity jedince.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Nápad zpracovat téma ženské migrace jsem dostala poté, co jsem se shodou náhod seznámila nezávisle na sobě s třemi ženami, jež jsou i součástí mého výzkumu. Všechny tři ženy, které spojoval právě ten znak, že jsou ženami – cizinkami v České republice. V této kapitole je uveden cíl práce a je zde definována výzkumná otázka, poté je představen design výzkumu a sběr dat. Ke konci kapitoly je část věnovaná analýze dat a kritéria pro kvalitu výzkumu. Pro zkoumání jsem zvolila typ kvalitativního výzkumu, hodící se k charakteru tématu nejlépe, dle mého nevhodněji. A to z toho důvodu, že umožňuje mnohem osobnější kontakt a propojení s respondentkami, než výzkum kvantitativní. Další výhodou je možnost samotných respondentů přispět do diskuze a odvrátit ji i k jiným tématům, nikoli jen striktně odpovídat na předem dané otázky, a tím obohatit celý projekt (Hendl, 2008, s. 164).

3.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je charakterizace činitelů, které mohou ovlivňovat změnu identity u specifické skupiny jedinců, a to u migrujících žen. Prozkoumat, zda je možná úplná, částečná, dočasná či trvalá změna identity, případně které kategorie toto a porovnat nasbíraná data s teoriemi migračními i psychologickými.

3.2 Výzkumná otázka

Jak jsem zmínila výše, s některými z respondentek jsem se znala již před realizací výzkumu. Neměla jsem však prvotní potřebu ptát se jich, jak se do Čech dostaly, či z jakého důvodu zvolily za místo svého dalšího pobytu právě Českou republiku. Tyto otázky mě zajímaly samozřejmě také, nicméně v první řadě to byla otázka: „Cítíš se stejná jako předtím? Pociťuješ nějakou

změnu od té doby, co žiješ v České republice?“ A to mě dovedlo ke stanovení výzkumného problému této práce, na jehož základě jsem definovala hlavní výzkumnou otázku: Co nejvíce proměňuje osobní identitu žen migrujících do České republiky?

3.3 Design výzkumu

Vzhledem k charakteru tématu jsem využila typ výzkumného šetření realistické biografie, který má za úkol odtajnit vzpomínky a zkušenosti jedince a jeho životní příběh. Snaží se popsat konkrétní úsek života, a to v detailech (Fay, 2002, s. 68). Při zkoumání procesu vývoje identity jedince je nutné brát v potaz i množství a různorodost ostatních vlivů a v neposlední řadě i geografickou změnu, s níž se migrující osoby setkávají.

3.4 Sběr dat

Pro sběr dat jsem použila metodu rozhovoru, kdy jsem zkombinovala polostrukturovaný rozhovor a narativní rozhovor, inspirovaný McAdamsovým protokolem rozhovoru. Při dvou setkáních, kdy každé trvalo něco málo přes jednu hodinu, jsem vyzpovídala sedm respondentek z různých zemí, konkrétněji z Evropy a Asie. Ráda bych také podotkla, že dva rozhovory proběhly v anglickém jazyce, a to z důvodu neznalosti českého jazyka daných respondentek. O to důkladnější bylo v těchto případech doptávání, pro ujištění a případné eliminování chybných interpretací.

Při prvním setkání jsem využila výše zmíněný McAdamsův protokol rozhovoru, avšak s lehkými obměnami. Originální protokol obsahuje sedm částí rozhovoru, které na sebe navzájem navazují. Tazatel nepokládá příliš konkrétní otázky, nýbrž pouze udává směr vyprávění. Celý koncept rozhovoru je tvořen tak, jako by tázaný měl svůj životní příběh přenést na

papír a napsat knihu. Průvodní text k navození vyprávění příběhu sestavil McAdams (1993, s. 256) takto:

„Rád bych abyste začal/a přemýšlet o svém životě, jako kdyby to byla kniha. Každá část vašeho života vytváří kapitolu v knize. Samozřejmě je kniha stále nedopsaná, ale pravděpodobně obsahuje několik zajímavých a dostatečně dobře popsaných kapitol...“.

Pro potřeby mé práce jsem využila pouze několik otázek a nechala se schématem rozhovoru spíše inspirovat. Rozhovor vedl respondentky k volnému, dá se říci až přátelskému, rozhovoru, spíše vyprávění.

Díky této metodě a ochotě respondentek se znovu sejít, jsem měla čas a možnost hned po prvním rozhovoru zpracovat získaná data. Při druhém setkání jsem se na informace uvedené při prvním rozhovoru již pouze podle potřeby konkrétně doptávala.

3.5 Účastnice výzkumu a vstup do terénu

Při výběru účastnic výzkumu byla zohledněna hlavní výzkumná otázka i samotný cíl práce. Jak píše Silverman (2005, s. 116), pro situace, kdy je pro výzkumníka žádoucí vybrat si vzorové případy, jenž vykreslují zkoumanou charakteristiku a disponují nezbytnými znaky, je nejlepší využít cíleného výběru. Právě metodou cíleného výběru jsem si stanovila několik kritérií, na jejichž základě jsem vyhledala respondentky vhodné pro výzkum. Prvním kritériem, plynoucím z výše uvedeného, bylo pohlaví, kdy jsem sháněla pouze ženy. Druhým kritériem, byl fakt, že daná žena imigrovala do České republiky, a to v posledních dvaceti letech. U migrantek žijících v České republice dobu delší než dvacet let jsem se obávala možnosti zkresleného výkladu vzpomínek na dobu před odchodem z vlasti. Zmíněné kritérium

přirozeně vyřadilo z výzkumu i velmi mladé respondentky, pod hranici patnácti let věku.

Při výběru respondentek jsem podnikla následující kroky. Nejprve jsem kontaktovala ty osoby a skupiny, o nichž jsem věděla, že mohou mít kontakty na ženy, splňující mnou výše specifikovaná kritéria pro účast ve výzkumu. Po získání kontaktů na možné účastnice, jsem o další kontakty požádala i je samotné. Vyhovující respondentky jsem následně kontaktovala osobně, či prostřednictvím e-mailové korespondence. V obou případech byl prvotní kontakt zahájen představením mé osoby a vysvětlením důvodu, který mě vedl k oslovení vybrané respondentky. Následovalo seznámení respondentek se záměrem samotné práce, informace o postupu realizace výzkumu, tedy o rozhovorech, jejich četnosti a délce. Nevynechala jsem ani naprostou dobrovolnost vstupu do výzkumu a zaručení anonymity. Z původních osmi oslovených žen, jsem se dočkala u šesti kladné reakce, přičemž právě jedna z nich doporučila následně sedmou respondentku výzkumu. Důvodem pro odmítnutí byla jak obava z možných sankcí při zveřejnění odpovědí, tak nesouhlas se sdílením takto osobních informací. Čas a místo konání rozhovorů bylo čistě na zvážení tázaných, já jsem si pouze dovolila vznést požadavek, aby zvolily ne příliš rušné místo, kvůli eliminaci možných rušivých vlivů po dobu rozhovoru. Ve většině případů byly rozhovory realizovány na neutrálním místě, například v čajovně, nebo v domácím prostředí tázané.

3.6 Analýza dat

Podle Reichela (2009, s. 111) je narativní rozhovor speciální formou volného rozhovoru, kdy tázaný vypráví o daném tématu dle své vlastní úvahy. Tedy podle nejdůležitějších událostí, podle emocí, či chronologicky. V případě tohoto výzkumu, byly rozhovory, s přihlédnutím k charakteru

tématu, nepřekvapivě, řízeny spíše emocemi. Proto jsem se po prvním setkání s každou respondentkou snažila o vytvoření uceleného, chronologicky správného, příběhu. Při dalším setkání jsem pouze doptávala na otázky, které mi po zanalyzování prvního rozhovoru vplynuly, nebo na ty, které se objevily po zpracování rozhovoru u jiných respondentek. V průběhu získávání dat i po ukončení jejich sběru jsem metodou otevřeného kódování dle Strausse a Corbinové (1999, s. 43) pojmenovávala a kategorizovala významná témata. To usnadnilo a umožnilo další práci s daty při hledání rozdílů a podobností v rámci všech životních příběhů. V poslední fázi analýzy jsem sloučila a znovu komparovala celý datový soubor.

3.7 Kritéria kvality výzkumu

Dle Švaříčka a Šedové (2007, s. 48) mezi hlavní kritéria kvality kvalitativního výzkumu patří pravdivost, platnost, spolehlivost a etické hledisko, kterému jsem věnovala celou podkapitolu. Pro splnění kritéria pravdivosti je nutné, aby výsledky výzkumu znázorňovaly dané jevy. Platnost poté získáme při podložení výsledků důkazy. Reliabilitou, tedy spolehlivostí, se rozumí dosažení opakovatelnosti výsledků. Toho lze dosáhnout neměnicími se podmínkami, například časem, prostředím nebo striktním přepisem včetně přeřeknutí či nářečí. Vzhledem k citlivosti tématu této práce jsem nechtěla opomenout etické hledisko projektu. Podle Hendla (2008, s. 153) by každý výzkumník měl dodržovat etické standardy, jakými jsou respekt svobody odmítnutí nebo anonymita respondentů. I já jsem se při každém prvotním kontaktu představila, vysvětlila jak a z jakého důvodu bych chtěla spolupracovat na výzkumu, požádala o souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon, ujistila tázané o použití nahrávek pouze pro potřeby práce a poučila respondentky o možnosti kdykoli v průběhu rozhovoru bez udání důvodu setkání ukončit, či odvolat cokoli

vyřčeného. Dále jsem se zavázala k dodržení anonymity a informovala o užití pseudonymů respondentek v této práci.

4 VÝSLEDKY ANALÝZY DAT

V této kapitole prezentuji dosažené výsledky empirického šetření. Kapitola je členěna do čtyř podkapitol. Ty jsem vytvořila na základě metody otevřeného kódování, jež je autory Straussem a Corbinovou (1999, s. 43) definována jako „proces, během kterého jsou údaje rozebírány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáními jsou zjištěny podobnosti a rozdíly“. Ze srovnávání dat jsem poté určila kategorie.

V první podkapitole budou popisovány poznatky a činitele, jež jsou spjaty se zemí původu respondentky. Po kategorizaci mi vyplynuly následující oblasti, a to věk v době migrace, důvod migrace, iniciace pro odchod a příprava na cestu, jako prevence výskytu jazykové bariéry a následný pobyt v České republice. Další část je spojená s příchodem do ČR, potažmo s přijetím po příjezdu a možnými konflikty. Transnacionalita je tématem třetí části a je zaměřena na vývoj vztahů s rodinou respondentky, která zůstala v zemi jejího původu. Poslední část bude věnována rodině a názorem respondentek na ni.

4.1 Důvody migrace a příprava na cestu

Při zkoumání vývoje identity, jako důsledku migrace, je nezbytnou informací samotný důvod pro migraci. V teoretické části práce je k dispozici výčet vybraných migračních teorií a typologie migrantů podle způsobu přijetí a získaného statusu. V rámci tohoto šetření se shledáváme pouze s typem A, tedy legálně přijatými imigranty. Než se však některé respondentky staly členy této skupiny imigrantů, patřily do skupiny B, tedy legálně přijatí dočasní imigranti. Jednalo se konkrétně o Slovenku Ninu a Japonku Soru, které se do České republiky dostaly za účelem studia na vysoké škole. Poté o Rusku Elen, která se přestěhovala kvůli lepšímu

prostředí pro svou sportovní kariéru a o Ukrajinu Nadju, která přijela za lepší pracovní příležitostí, než jí byla nabídnuta na rodné Ukrajině.

Po zanalyzování rozhovorů byly identifikovány důvody pro migraci a jejich propojení s výše zmíněnými znaky migračních teorií. U převážné většiny účastnic výzkumného šetření se objevují typické rysy teorie migračních sítí a transnacionálního prostoru. Výše zmíněné respondentky přicházejí za příležitostí, ať sportovní či studijní. Ling z Čínské lidové republiky se do České republiky dostala díky životnímu partnerovi, a spadá tedy také do výše popsané teorie, kdy vytváří migrační síť s nemigrantem v přijímající zemi. V případě Nadji se vyskytují znaky teorie segmentovaného (dvojího) pracovního trhu. Právě ona je tou pracovní silou, která je poptávána na pracovní místo, jež není zaplněno pracovníky z domácího trhu práce, jelikož s sebou nese nižší sociální status. Pro Kazašku Larisu a Moldavanku Inu, která však do České republiky přišla také z Kazachstánu, byl důvodem odchodu ze země tehdejší politický převrat.

Důvod migrace se pojí i s otázkou, zda byla migrace dobrovolná, a zda byla sama respondentka iniciátorkou. Z celkového počtu sedmi tázaných, pět uvedlo, že samy byly iniciátorkami odjezdu do České republiky.

„Iniciátorkou? Jako jestli to bylo z mojí hlavy? No, já prostě musela. Ono to jinak nešlo. Jsem rozvedená, musela jsem uživit rodiče, syna i sebe. Tak co jsem jako měla dělat? Doma na Ukrajině jsem měla tři práce a sotva polovinu peněz, co si vydělám tady. To nebylo o tom, jestli se mi chce nebo ne. Prostě to tak být muselo, a tak to tak je.“ (Nadja)

„Rozhodně ano. To já jsem chtěla začít svou kariéru jako ilustrátorka a zároveň bydlet v Praze s partnerem i po studiu. Ani jsem nemyslela na to, že bych se vracela do Japonska. Pro mou výtvarnou aktivitu, to tady bylo a je inspirativnější. A pro mě klidnější.“ (Sora)

Zbylé dvě respondentky však příliš na výběr neměly, jelikož v době odjezdu ze země původu byly obě ještě dětmi.

„Víš jak, nevím, jak Ti na tohle odpovědět. Ale chápu, jako to myslíš, to v pohodě. Hele, mě v té době bylo patnáct. Naši chtěli, abych se zdokonalila v tenise, a tak mi dali na výběr, jestli Moskva, Amerika nebo Čechy, vlastně Morava. K Moskvě mám tak nějak odpor, za velkou louži sem se bála a věděla jsem, že v Přerově už nějaký známý tváře znát budu. Takže to rozhodování nebylo tak těžký. A teď zpětně jsem ráda, vlastně nikdy jsem ani nerada nebyla. To víš, že se mi stejskalo, ale tak zvládlo se to a teď je mi tu fakt dobře.“ (Elen)

„Byla jsem ještě dítě, takže jsem se úplně podřídila. K tomu asi nic víc říct nejde.“ (Larisa)

Co se týče odjezdu ze země a přípravy na život v České republice, hlavním ovlivňujícím činitelem byla skutečnost, zda dotyčná migruje sama, či nikoli. Zatímco respondentky, které zemi opouštěly v rámci komunity či s jiným rodinným příslušníkem, přípravě na cestu již v rodné zemi nepřikládaly takový důraz, ženy, jež vycestovaly osamocené ji nepodcenily.

„Tím, že jsem se do České republiky dostala přes agenturu, která mi tady sjednala jak ubytování, tak zaměstnání a byla jsem pořád, i teď mezi našima (Ukrajinci), tak mě to nijak ani nenapadlo, nebo spíš nenutilo.“ (Nadja)

„Neměla jsem potřebu se nijak připravovat, protože můj přítel a nynější manžel, pro mě vše zařídil. A hlavně proto, že my prostě žijeme v angličtině. Kdybych šla sama, asi by to bylo jiné. Ale to bych se sem asi hlavně nedostala“ (Ling)

Rozhodující může být samozřejmě i věk respondentky v době migrace a důvod pro rozhodnutí opustit zemi.

„Do Liberca som išla do školy, na Technickú univerzitu Liberec, takže príprava čo sa týka školy prebehla, včetně zháňania ubytovania, informácií o štúdiu alebo základných informácií o mestě ako takom.“ (Nina)

„Jo, přímo v Petrohradě, odkud původně pocházím, žije jeden známý našich. Ten je zas původem Čech, a tak než jsem odjela sem, dost intenzivně k nám docházel a asi dva měsíce jsem měla takový rychlokurzy češtiny. Ne, že bych pak uměla plynule, ale určitě to byla výhoda veliká.“ (Elen)

„V rámci programu Návrat Čechů do vlasti svých předků, pod záštitou nadace Člověk v tísni nám bylo umožněno studium českého jazyka. Sehnali dostupnou literaturu a naši učitelé, kteří uměli česky, nás učili češtinu ve speciálních přípravných kurzech. To bylo asi rok, možná dva do příjezdu do České republiky.“ (Larisa)

4.2 Přijetí a konflikty

Další série otázek byla zaměřená na zjištění, jak se lidé na území České republiky chovali k nově příchozím, a to z pohledu tázaných jako cizinek a jako žen. Co se týče přijetí, žádná z žen neuvedla negativní první zkušenost. Na základě rozhovorů jsem vytvořila kategorie, do kterých lze výpovědi respondentek na tuto otázku rozdělit.

První skupinou jsou vysokoškolačky. Obě dívky, které se do České republiky dostaly díky možnosti studovat na vysoké škole v jiné zemi uvedly, že považují vysokoškolskou komunitu za skupinu jedinců dostatečně inteligentních na to, aby se právě od ní nesetkaly s posměšky či útoky, z důvodu jiné národnosti.

„Bolo to v pohodke, pohybujem sa od začiatku v oblasti, myslím si celkom inteligentných ľudí, ktorí s mojou národnosťou nemajú problém, ba naopak, moja národnosť je často téma konverzácie.“ (Nina)

Další skupinou jsou respondentky, které sice předem nikoho na území České republiky neznaly, ale cestovaly s jinými rodinnými příslušníky a tudíž věděly, že ani po příjezdu nebudou zcela samy. V tomto případě je zřejmé, že samotná cesta byla pravděpodobně méně stresující událostí a dané respondentky mohly cítit větší pocit bezpečí a jistoty. Stejně tak, jako u respondentky, jež ze své rodné země vycestovala z důvodu touhy po společném životě s partnerem.

„Přijeli jsme z důvodu tehdejší situace. Ten politický převrat nebyl vstřícný k lidem mé národnosti, docházelo k různým útlakům. Do Čech jsem se přestěhovala s rodiči a s mými dvěma mladšími bratry. Po celou tu dobu jsme cestovali vlakem. V Praze nás vyzvedli lidé z nadace a odvezli auty přímo na místo bydliště. Tam došlo k oficiálnímu přivítání u starosty obce. Přivítání ve vesnici bylo vřelé, poklidné a dojemné. Zpívala se česká hymna a další lidové písně. Ještě ten den jsme navštívili školu, do které jsem pak i s bratry chodila. Odpoledne nás navštívily místní děti a ukázaly nám okolí. Toto setkání bylo osudové, stali jsme se přáteli a do teď jimi jsme. V dospělosti jsem se vdala a přestěhovala se jen o patnáct kilometrů dál.“ (Larisa)

„Ty první chvíle byly opravdu příjemné, to přivítání, myslím. Už jen to, že v té samé obci bydlíme už jednadvacet let, o tom svědčí. Jen jsme se teda potom přestěhovali do jiného domečku, který už je náš vlastní. Ten první jsme dostali hned přiřazený od obce a platili jsme normálně nájem. S prací to trvalo o dva měsíce déle, než pro mě našli vhodné místo. No a letos to bude jednadvacet let, co v té firmě pracuji.“ (Ina)

„První chvíle v České republice? Asi krásné, já vlastně nevím. Mám ráda nové věci, takže jsem si první chvíle v Čechách užívala. Ale hlavně jsem byla konečně, a už napořád, se svým životním partnerem. Nějak mě v tu chvíli nic jiného

nezajímalo. A teď jsem na mateřské, takže také řeším něco jiného, ale pořád krásného.“ (Ling)

Jediná Nadja z Ukrajiny poskytla odpověď, která vlastně nebyla odpovědí na otázku, jak vzpomíná na první chvíle v České republice.

„Jaké to bylo? Máte děti? Asi ne, jste ještě mladá, i když ve vašem věku já už syna měla. V té době mu bylo sedm let a musela jsem odjet. Na rok, na pět, aspoň. Dokud budou naši. Teď je to deset let a já už se asi domů nevrátím, já nevím. Pro každou mámu je to její dítě nejchytřejší, nejlepší, to asi jo. Ale můj syn je opravdu inteligentní, právě studuje na univerzitě architekturu, jde mu to, skoro bez učení. Jsem na něj moc pyšná a chtěla bych to prožívat s ním i víc, blíž, ale to nejde. Je to prostě tak, jak to asi má být. A kontakt s okolím? Ten já nemám vlastně moc ani teď, jsem jen mezi našima (Ukrajinci), úřady a všechno oficiální zařizuje Ivan, no a v krámě si všechno přečtu, vlastně mluvit nemusím.“ (Nadja)

V průběhu rozhovorů došlo i na téma konfliktů. Jak vyplývá z předchozího odstavce, jedna z respondentek stále nevystoupila z prostředí své komunity, a proto je u ní otázka konfliktů ze strany obyvatel České republiky vlastně zodpovězená. Ostatní tázané do styku s vážnějším útokem nepřišly.

„Asi jeden konflikt na střední, ale já se tak snadno nedám. Myslím, že tím, že jsem tu prostě vyrostla, a vypadám jako Evropanka, jsem se bez problému začlenila. Horší by asi bylo, kdybych vypadala jako Kazaška. Jinak s jazykem to bylo spíš takovou vtipnou formou. Hodně lidí si myslelo, že jsem z Moravy nebo ze Slovenska. Má čeština byla spíše staročeská, taková, jakou dříve mluvily naše babičky.“ (Larisa)

Zajímavý historický aspekt však vzešel po rozhovoru s Ruskou Elen a Slovenkou Ninou. Kdy se obě musí potýkat se společnou historií své země původu a České republiky.

„S problémem jazykovej bariéry sa niekedy stretávam. A to zo strany mladších

občanov Českej republiky, bohužiaľ vytráca sa u mladej generácie rozumieť slovenskému jazyku. Napriek tomu, keď už nájdeme spoločnú reč, väčšinou to skončí pri tom, že sme vlastne stále bratia. Žiadny konflikt, skôr naopak.“ (Nina)

„Ale jo, někdy se to stává, teď už na to ale umím reagovat, dřív to bylo těžší. To sem to i obřečela. Ale zrovna nedávno jsme byli s kámošema na pivu, a ke konci večera možná trošku hlučnější, no a já ten přízvuk mám, že jo. Tak za mnou přišel nějaký chlapík, kolem šedesátky třeba, a začal na mě řvát snad celou společnou historii Ruska a Vás. Tak jsem ho nechala domluvit, nebo spíš dořvat a klidně jsem mu vysvětlila, že v té době byli na světě sotva moji rodiče, tak ať si řve na někoho, koho se to týká, a ne na mě. Víš co, co já s tím, já za to nemůžu. Já to nezměním, on taky ne, tak proč se v tom hrabat.“ (Elen)

4.3 Rodinné vazby

Třetí část této kapitoly bude věnována změnám, ať už ve smyslu posílení či narušení, vztahů mezi respondentkou a jejími rodinnými příslušníky. Z rozhovorů vyplynulo, že rodinné vazby nebyly ani u jedné z žen přetřhány. U většiny z nich jsou dle jejich mínění stejné, jako před odjezdem.

„To snad ne, k přerušení vazeb, myslím si, nedošlo. Protože se sem přestěhovali všichni příbuzný z manželovi strany. Já jsem teda Moldavanka, ale se svou rodinou jsem taky pořád v kontaktu, telefonicky. No a jednou za dva roky jezdím do Moldávie přímo.“ (Ina)

„Když jsme se přestěhovali, snažila se moje máma o to, abychom se co nejlépe začlenili. Měli jsme zakázáno mluvit na veřejnosti rusky, a to platí i do teď. A když přestanete jazyk používat, stane se vám cizím. Takže i lidé, kteří preferovali ruštinu za každou cenu a veřejně se hlásili k tomu, kdo jsou, se nám přirozeně odcizili. S odstupem to vůbec nevnímám jako křivdu. Vzhledem k tomu, že se společně s námi se do České republiky přestěhovalo i naše nejbližší příbuzenstvo,

tak rodinné vztahy u nás zůstaly zachované. Nejsilnější vazby mám spíše se svými tetami, než se sestřenicemi. Ale tak to bylo vždycky. Z celého našeho klanu čítajícího přes pětáctýřicet lidí, považuji jen dvě sestřenice za skoro rodné sestry.“
(Larisa)

S pokrokem různých technologií, uvádí jedna z respondentek dojem, že vazby jsou nyní dokonce pevnější.

„Moji rodiče respektovali mou vůli a podporovali mě, abych pokračovala za svým životním snem stát se výtvarnicí v cizí zemi. A nemůžete mít narušený vztah s někým, kdo Vás podporuje. Takže přerušeni to není. Spíše to stojí na tom, že každý musí najít svou cestu, když už nemůžeme zůstat blíž u sebe. Nedávno jsme se celá rodina domluvili, já, sestra a bratr, a učíme se komunikovat přes internet. Posíláme si fotky, píšeme si co je nového a myslím, že toho teď o sobě navzájem víme víc, než když jsme žili všichni v jednom městě.“ (Sora)

Pouze jedna z dotázaných označila rodinné vazby za ochablé, nikoli však za neexistující. Z výrazu a dalšího hovoru navíc vyplynulo, že nastalá situace respondentku netíží.

„Když se nad tím tak zamyslím, tak asi k malému přerušeni vazeb došlo, ale ne nijak drastickým. Moje rodina je spokojená v Číně, já tady a to je důležité. Když je něco naléhavého nebo důležitého, tak si to vědět dáme.“ (Ling)

4.4 Rodina a její význam

V poslední podkapitole této části budou shrnuty poznatky a názory na instituci rodiny, dle tázaných. Z rozhovorů vyplynulo, že naprosto všechny respondentky považují rodinu za životní prioritu s nejvyšší hodnotou. Zajímavý na tom je fakt, že s takovou odpovědí přišly jak ženy, které už mají děti, tak ty, které jsou prozatím bezdětné.

„Rodina je na prvom mieste, aj keď tú svoju vidím pár krát do roka. Na druhú

stranu mi ju nahrádzajú kamaráti, ktorí su väčšinou z vysokej školy a majú podobný osud jako ja, že vlastnú rodinu majú na Slovensku. Tak si ju vytvárame navzájom medzi sebou a pomáhame si vlastne ako rodina. Vlastná predstava o rodine je vlastný dom, maximálne jedno dieťa, pes a kočka. No, momentálne je všetko ako má byť.“ (Nina)

„Rodina pro mě znamená životní skupinu. Takovou, která je chápající a dokáže podpořit. My ještě bohužel děti nemáme, ale partnerství, to máme. A to je taky taková menší rodina. Nebo aspoň pro mě je.“ (Sora)

„Pro mě rodina hodně znamená a mé představy o ní jsou naplněné, možná i přes. Děti jsou vystudované, samostatné a šťastné.“ (Ina)

Odpovědi se však různě lišily, jako například v pojetí a chápání pojmu rodiny. Některé z dotazovaných vnímají rodinu v širším pojetí, některé pouze jako skupinu těch nejbližších členů.

„Význam rodiny? Rodina je to, co je. Prostě to, proč tu jsme. To nejdůležitější. Jsem tu pro mého syna a pro své rodiče. A o tom tohle celé dneska je, ne? Jsem pyšná na syna. A chci se o něj postarat, musím. To samé s mými rodiči, tak mě vychovali. A naši jsou asi pyšní na mě, to nevím. U nás se to moc neříká.“ (Nadja)

„Rodina pro mě znamená přítomnost blízkých. Přijet k našim na pravý ruský čaj a dobré jídlo a jen tak klábosit. Myslím, že mé představy o vlastní rodině se ještě pořád plní, vzhledem k tomu, že děti mám ještě malé a k dokonalosti ještě mají hodně daleko. Ale o to tu vlastně nejde. Chci, a to hodně, vlastně jen to, aby byli moji tři kluci šťastný.“ (Larisa)

4.5 Změny ve vývoji osobní identity

Výzkumná otázka byla definována v metodologické části této práce. Najít generalizovanou odpověď na otázku, zda a jak se proměňuje osobní identita žen migrujících do České republiky, je vlastně nemožné. Jak je však uvedeno

výše, existují různí činitelé, kteří mohou ovlivňovat tuto změnu. Jedna z podkapitol teoretické části je věnována zemím původu migrantek, kde jsou uvedena statistická data, týkající se náboženství. A právě to, ve spojitosti se změnou kulturního prostředí, může být tím daným činitelem.

Ze sedmi účastnic výzkumného šetření pouze tři uvedly příslušnost k náboženské tradici. Nina ze Slovenska a Kazaška Larisa se shodně hlásí k církvi římskokatolické. Dle výše uvedených dat vyplývá, že katolíci zauímají majoritní část slovenského obyvatelstva, a ani v Kazachstánu se nejedná o menšinové vyznání. Moldavanka Ina se přímo hlásí k pravoslaví, právě to je v Moldavsku nejrozšířenější. Asi nejpřekvapivějším zjištěním, byla nepřislušnost k žádné náboženské tradici u Sory z Japonska, vzhledem k faktu, že Japonsko bývá označováno za zemi s takřka nulovým zastoupením nevěřících. Elen z Ruska, stejně jako Ling z Číny, nepřikládá náboženství ve svém životě, v oficiální formě, nikterak zásadní význam. Ukrajinka Nadja s odpovědí na tuto otázku váhala, neboť si sama nebyla jista, zda se může počítat mezi věřící či nikoli, z rozhovoru však bylo znatelné, že víra v jejím životě hraje důležitou roli.

„Něco mocného, tam jakoby nad námi určitě je. To je jasná věc. Nejsem si ale jistá co. A říkat, že je to Bůh a věřit v Boha, jen abych to uměla pojmenovat, já nevím. To asi ne, věřící takhle, to jakoby nejsem.“ (Nadja)

Co se týká vlivu ostatních jedinců, kteří na člověka i na jeho identitu působí, narazila jsem při analýze rozhovorů opět na podobné rysy u Niny, Elen a Sory, které možnost vyjet do České republiky vnímaly jako příležitost, vesměs studijní. Z jejich výpovědí tedy vyplynul jasný vliv osob z tohoto prostředí, a to ze strany spolužáků, vyučujících a kamarádů. Všechny zmíněné se shodly na faktu, že už při absolvování studia cítily výraznou změnu ve svých názorech, postojích i ve vnímání hodnot. Nelze však

opomenout, že právě tyto respondentky byly v té době v období dospívání, a i to mohlo mít vliv na jejich vývoj. Oproti tomu Larisa, která při příchodu do České republiky byla ve věku dvanácti let, sice přiznává vliv školního prostředí na svůj vývoj, ale je přesvědčená, že by stejně tak ovlivněná byla i v rodném Kazachstánu.

Kupříkladu Nadja tvrdí, že vlastně neměla být kým ovlivněna, jelikož s jinými lidmi, než byli ti z komunity, s kterou se na území Čech pohybuje od začátku, nepřicházela nijak významně do kontaktu. Změnu na sobě však cítí, a to nezanedbatelnou, spojenou s odjezdem od syna. I když věděla, že její odjezd za účelem vydělání finančních prostředků, právě pro syna, je nezbytný, považuje tuto situaci za jednu z nejtěžších celého života. Ling popisuje svůj příběh po příchodu do Česka jako nový život, v průběhu rozhovoru jej tak i nazývá, starý – nový život. Přiznává tedy, že většinu názorů a postojů přejala právě od svého životního partnera, díky kterému se do České republiky dostala. Pro Inu, přesouvající se s manželem, třemi dětmi a velkou částí manželovi rodiny, byl přesun zásadním životním zlomem.

„Z něčeho zažitého, co máte, se sbalíte, sice ne ze dne na den, ta příprava na to trvala sice asi dva roky, ale stejně. Snažili jsme se prodat, co jsme mohli, sem jsme jeli vlakem, tak mě to dost naučilo.“ (Ina)

DISKUZE

Jsem si vědoma faktu, že nedošlo ke zjištění naprosto všech kategorií, které mohou ovlivňovat vývoj osobní identity žen, migrujících do České republiky. Pro komplexnější výsledky by bylo jistě potřeba více respondentek, jak z jednotlivých výše zmíněných zemí, tak ze zemí ostatních. To však z časových i technických důvodů nebylo proveditelné.

Nepopírám ani možnost pochybení v průběhu kvalitativního výzkumu, vzhledem k tomu, že se jednalo o mé první šetření tohoto rázu. Při realizaci jsem se však řídila dostupnou literaturou. Během úvodní schůzky s jednou z tázaných jsem byla také upozorněna na, dle jejího názoru, špatné označení jí samotné, neboť se jí zdálo označení „migrantka“ vzhledem k dnešní tzv. migrační krizi, zavádějící, pro někoho snad i urážlivé. Respondentce bylo tedy osvětleno, jaký význam má pojem migrace v sociologii.

Věřím, že tato práce poslouží jako inspirace dalším studentům, pro další šetření související s tímto tématem a doufám, že se do budoucna bude touto problematikou zabývat více autorů.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce byla charakterizace činitelů, které mohou ovlivňovat změnu identity u specifické skupiny jedinců, a to u žen, migrujících do České republiky. Kvalitativní empirické šetření mělo za úkol rozeznat základní činitele, které nejvíce ovlivňují vývoj osobní identity migrantky, jsou-li nějaké. Výzkumného šetření se zúčastnilo sedm respondentek z rozdílných zemí. Při konkrétní otázce na změnu identity tázané, ani jedna z nich neodpověděla, že si myslí, že by se změnila. V průběhu rozhovoru však jasně vyplynulo, že k určitým změnám došlo. Bylo vytvořeno několik kategorií, jež ovlivňují vývoj osobní identity jedince, vycházející z teoretické části práce. Těmi jsou významní druzí, krizová událost či naopak úspěch a geografická změna. V průběhu rozhovorů a následné analýzy dat, z nich získaných, vyplynuly následujících výsledky.

Je zřejmé, že poslední zmíněná, geografická změna nastala u všech zúčastněných. Samotná změna prostředí sebou však nese i změnu kulturního prostředí, jež je často ovlivňováno náboženskou tradicí. Z rozhovorů vyplynulo, že právě příslušnost k náboženské tradici, není faktorem s majoritním vlivem. Pokud byl jedinec věřícím před příchodem do nové země, nemá důvod měnit své vyznání ani poté, nebo konvertovat na náboženství majoritní v zemi přijímající. Je však nutné brát v potaz fakt, že Česká republika patří mezi evropské státy s nejnižším podílem obyvatel oficiálně se hlásících k příslušnosti k náboženské tradici.

Výraznější zastoupení, co do počtu zastoupení v reakcích respondentek, má sociální skupina, ve které se příchozí nachází. Ta svým působením přeměňuje, utváří, či utvrzuje, názory, hodnoty a chování jedince. Tato kategorie, se dle výzkumného šetření, značně spojovala s dívkami, jež se na území České republiky přistěhovaly ve školním věku

a v období dospívání, tedy v rozmezí dvanácti až devatenácti let. Ty byly ve výzkumu zastoupeny nadpoloviční většinou, konkrétně čtyřmi respondentkami z celkových sedmi.

Krizová situace, ale i neobvyklý úspěch či atraktivní příležitost se mohou stát důvodem pro přehodnocení hodnotového systému a celkovou změnu identity. Pro jedince se tento činitel může jevit, jako ten nejvýznamnější, v měřítku tohoto šetření se však tento rys objevil pouze u dvou z celkového počtu sedmi účastnic. Objevil se však i činitel, na kterém se respondentky jednohlasně shodly. Rodina je klíčovou institucí, stejně tak, jako rodinné vazby. Všechny tázané přiznávají, že by jejich odloučení po přesunu do jiné země, bylo hůře snesitelné, při narušení či naprostém zpřetrhání vazeb s rodinnými příslušníky, kteří zůstali v jejich zemi původu a nedokážou posoudit, zda by jejich dlouhodobé setrvání na území České republiky bylo jinak reálné.

Odpovědi na výzkumnou otázku stanovenou v metodologické části této práce, tedy: Co nejvíce proměňuje osobní identitu žen migrujících do České republiky?, jsme tedy získaly v závěru dvě. Dle empirického šetření se jako hlavní činitelé ovlivňující jejich vývoj osobní identity ukázal vztah s rodinnými příslušníky, jež proces migrace neabsolvovali s migrantkou a vliv sociální skupiny.

LITERATURA A ZDROJE

BAČOVÁ, V. (2003). Osobná identita – konštrukcie – text – hľadanie významu. In I. Čermák & M. Hřebíčková & P. Macek (Eds.) *Agrese, Identita, Osobnost*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR.

BAČOVÁ, V. (2008). Identita v sociální psychologii. In J. Výrost & I. Slaměník (Eds.), *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

BARŠA, P., BARŠOVÁ, A. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

BERGER, P. L. (2003). *Pozvání do sociologie*. Brno: Barrister and Principal.

BRETTEL, C., HOLLIFIELD, J. F. (2000). *Migration Theory: Talking Across Disciplines*. New York: Routledge.

BRYCESON, D.F., VUORELA U. (2002). *Transnational Families in the Twenty-First century*. Citováno 21. 2. 2017. Dostupné z:
http://www.academia.edu/9693987/Transnational_Families_in_the_Twenty-first_Century.

CASTLES, S., MILLER J. M. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007). *Reflexe migračních teorií*. Geografie – Sborník České geografické společnosti, Vol. 112, No. 2, pp. 125-141. Citováno 25. 2. 2017. Dostupné z:
<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/UherekTeorie.pdf>.

FAY, B. (2002). *Současná filosofie sociálních věd*. Praha: SLON.

GARDNER, K., GRILLO, R. (2002). *Transnational households and ritual: an overview*. Global Networks 2.

- GIDDENS, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo.
- HAOUR-KNIPE, M. (2008). *Female Labour Migration and Gender Issues In IOM World Migration Report 2008*. Citováno 25. 2. 2017. Dostupné z: http://iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/studies_and_reports/WMR2008/intro_WMR08.pdf.
- HENDL, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- HRDÁ, M. (2011). Komunikační schopnost a sociální identita. In M. Hrdá & R. Šíp, et al., *Identita v sociálně pedagogickém výzkumu. Pole napětí, změn a začlenění*. Brno: Masarykova univerzita.
- JENKINS, R. (1996). *Social identity*. New York: Routledge.
- JENNISSEN, R. (2007). *Causality Chains in the International Migration Systems Approach. Population Research and Policy Review*.
- KAPLAN, A., FLUM, H. (2010). *Achievement goal orientations and identity formation styles. Educational Research Review* 5(1). Citováno 21. 2. 2017. Dostupné z <http://www.sciencedirect.com.ez.statsbiblioteket.dk:2048/science/article/pii/S1747938X09000347>.
- LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- MACIONIS, J. J., PLUMMER, K. (2002). *Sociology*. Harlow: Prentice Hall, Inc.
- MATOUŠEK, O. a kol. (2013). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál.
- McADAMS, D. P. (1993). *The stories we live by. Personal Myths and Making of the Self*. New York: Guilford Press.

MEAD, G. H. (1967). *Mind, self, and society: from the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.

Ministerstvo vnitra České republiky. *Terminologický slovník*. Citováno 25. 2. 2017. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Čína*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/cina/index.html.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Japonsko*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/japonsko/index.html.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Kazachstán*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/kazachstan/index.html.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Moldavsko*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/moldavsko/index.html.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Rusko*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/rusko/index.html.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Slovensko*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/slovensko/index.html.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Ukrajina*. Citováno 26. 2. 2017. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/ukrajina/index.html.

OSN. United Nations Population Fund 2006 State of the World Population. (2006). *A Passage to Hope: Women and International Migration UNFPA*. Citováno 25. 2. 2017. Dostupné z: http://149.120.32.2/swp/2006/pdf/en_sowp06.pdf.

REICHEL, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.

ROUBAL, O. (2006). *Když se řekne identita... regionální identita I. II., III*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Citováno 21. 2. 2017. Dostupné z <<http://www.socioweb.cz/index.phpdisp=teorie&shw=138&lst=116>; <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=145&lst=114>; <http://www.socioweb.cz/index.php?dis=teorie&shw=149&lst=103>>.

SILVERMAN, D. (2005). *Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka*. Bratislava: Ikar.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a metody techniky zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané Ruce

SZALÓ, C., NOSÁL, I. (2003). *Mozaika v re-konstrukci: formování sociálních identit v současné střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav.

SZALÓ, C. (2007). *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

TURNER, J. C. (1999). *Some Current Issues in Research on Social Identity and Selfcategorization Theories*. In N. Ellemers, R. Spears, B. Doosje (Eds.), *Social Identity: Context, Commitment, Content*. Oxford: Blackwell Publishers.